

Az EU új tagállamai

Málta

Az ország hivatalos neve: Repubblika ta 'Malta – Máltai Köztársaság

Terület: 315,6 km²

Lakosok száma: 382 ezer fő

Főváros: Valletta

A főváros lélekszáma: 11 ezer fő

Nagyobb városok: Birkirkara (21 ezer fő), Qormi (18 ezer fő), Mosta (17 ezer fő)

Folyó: nincs.

Legmagasabb pont: Nadur tower (253 m)

Városi lakosság aránya: 90%

Hivatalos nyelv: máltai

Nemzetiségek: máltai (96,3%), brit (2,2%)

Vallások: katolikus (97,3%), anglikán (1,9%)

Politikai berendezkedés:

Államforma: köztársaság

Alkotmány kihirdetése: 1964-ban

Államfő: Edward Fenech Adami

Beiktatás: 2004

Mandátum: 5 év

Miniszterelnök: Lawrence Gonzi (2004 áprilisa óta)

Törvényhozás: 65 fős parlament

Legutóbbi választás: 2003

Az országgyűlés mandátuma: 5 év

Máltát 1998 óta a kereszténydemokrata Nemzeti Párt (PN) kormányozza. Két párt képviselteti magát a törvényhozásban. A legutóbbi, 2003-ban megtartott választásokat a kereszténydemokraták 51,3 százalékkal nyerték. Érdekes, hogy a választáson való részvétel 98-99 százalékos volt. 2004 márciusában Fenech Adami miniszterelnök lemondott, helyét Lawrence Gonzi vette át. Adamit ezután köztársasági elnökké választotta a törvényhozás. Az új kormányfő célja, hogy a gazdaságot stabilizálja, a költségvetési hiányt csökkentse, és felkészítse az országot az euró mielőbbi bevezetésére.

Környezet, éghajlat:

Az ország tulajdonképpen három szigetből álló szigetcsoporthoz tartozik, amelynek legnagyobb szigete Málta. Meglehetősen kopár és sziklás a táj, bár a kisebbik szigeten, Gozon és Málta délnyugati csücskében gyönyörű narancsligeteket találhatók.

Éghajlata mediterrán. Nyáron gyakori a 30 fok feletti hőmérséklet. Januárban sem hűl le a levegő 15 fok alá, ilyenkor elég sok a csapadék.

Történelem:

A Kr. e. 5. évezred óta lakott Máltát Kr. e. 1000 körül előbb a föníciaiak, majd a IV. században a karthágóiak, Kr. e. 218-ban pedig a rómaiak vonták ellenőrzésük alá. A Római Birodalom kettészakadása után a sziget Bi-

zác fennhatósága alá került, ám 870-ben arab csapatok hódították meg. A muszlimok uralma csak 1090-ig tartott, amikor szicíliai normannok foglalták el Máltát, a muszlim kulturális hatás azonban még évszázadokon keresztül érezhető volt. V. Károly német-római császár 1530-ban a Rodoszról elűzött Johannita rendnek adta át Máltát. A rend uralma a napóleoni háborúk idején szűnt meg: a franciák 1798-ban elűzték őket a szigetről. Két év múlva az angolok hódították meg az országot, és bár az amiens-i békeszerződés ismét a johannitáknak adta a szigetet, a helyi nemzetgyűlés Nagy Britannia fennhatóságát ismerte el. A szigetország 1814-ben brit koronagyarmat lett, 1921-ben pedig részleges önkormányzatot kapott. A második világháború idején a máltaiak hőiesen megvédelmezték szigetüket a németek és az olaszok támadásaival szemben. Az 1947-es alkotmány belső önigazgatást adott a szigetnek, ám a teljes függetlenséget Málta csak 1964-ben nyerte el. A Brit Nemzetközösségben maradt ország 1974-ben köztársasággá nyilvánította magát.

Gazdaság:

Egy főre jutó nemzeti össztermék: 10 610 euró

Átlagbér: 1015 euró/hó

Minimálbér: 457 euró/hó

Munkanélküliség: 6,9% (2003-as adat)

Gazdasági növekedés: 2,8% (2003)

Infláció: 2,7 %

Ágazatok megoszlása: szolgáltatások (71%), ipar, (26,1 %), mezőgazdaság (2,9 %) – 2002-es adatok

Pénznem: máltai líra

Málta gazdaságát a jelentős állami szubvencionálás köszönhetően az életképes kisvállalatok túlsúlya jellemzi. Az országnak egyelőre nem sikerült maradéktalanul átépítenie gazdaságát, amely korábban az 1979-ben bezárt hatalmas brit haditengerészeti támaszpont kiszolgáltatására alapult.

Az egymást követő kormányok a gazdaság sokszínűvé tételét akarták elérni, s Máltát nemzetközi pénzügyi és turisztikai központtá igyekeztek átalakítani. A külföldi befektetők beruházási kedve az utóbbi tíz évben élénkült.

Kultúra:**Népdalok**

A legtöbb máltai szívéhez közel állnak a népdalok. Vannak népszerű énekesek (máltaiul „ghannejja”-nak nevezik őket), de az egyszerű emberek társaságba verődve, vagy a különböző ünnepek alkalmával szintén gyakran öntik dalba örömeiket és bánatukat. Az egyik legismertebb dalformát máltaiul „ghana tal-fatt”-nak hívják, s rendszerint valamilyen tragikus vagy fájdalmas történetről előadására szolgálnak. A másik gyakori népdalalkazat a „ghana spirtu pront”, amely egyfajta költői verseny: a dalt ott helyben kell szereznie az előadónak, s a másik énekesnek egy új strófával azonnal válaszolnia kell rá.

Híres vers: A nemzeti himnusz *Dun Karm* (1871-1961) nemzeti költő írta az 1920-as évek elején. Szövege:

*Védd meg, Urunk, ahogy eddig is megvédted,
ezt a szép országot, névadó anyánkat,
szikrázó fénnel ragyogó hazánkat.*

*Vezetőinek adjál bölcsességet,
hogy főnök és munkás szép egységben éljen,
hogy viruljon Máltánk boldog békességben.*

Látnivalók:**Valletta:**

Auberge de Castille palota: a miniszterelnök székhelye

Szent János székesegyház

Szent Elmo erőd

Városkapu

Mdina:

barokk és normann épületek, szűk macskaköves utcák.

Sicula-Norman székesegyház, XI. században épült.

Hagar Qim:

A Málta déli részén álló Hagar Qim lenyűgöző megalitikus templomegyüttese a Kr. e. 2400-2000 körüli időkből származik. 1839-ben találták meg, és a régészek azóta is nagy érdeklődést tanúsítanak iránta. Egy oszlopos és két táblás oltára van, az építéséhez használt egyik kőoszlop pedig nem kevesebb, mint húsz tonnát nyom és mintegy hét méter magas. Hagar Qimet a közelben fekvő Mnajdra templomegyüttesel és Málta más őskori szentélyeivel együtt a világ legrégebb kőépületei között tartják számon.

Gozo szigete:

Fellelgvár

Barlangok:

Calypso barlangja és az Alabástrom barlang

Nemzeti étel:

Bigilla (Babpástétom). A máltaiak rendszerint télen fogyasztják. Elkészítése: a nagy szemű, száraz babot két napig áztatják, egészen addig, míg meg nem puhul. A babot ezután forró vízben, lassú tűzön megfőzik, a vizet leszűrve apróra törik, majd olívaolajjal, petrezselemmel és fokhagymával ízesítik. A bigilla magában és előételként is kitűnő.

Málta konyhaművészetének alapját a szicíliai konyha adja, és ezt az olaszos ízvilágot elegyítik az angolos ételekkel. A legismertebb helyi specialitások a pastizzi (pikáns sajtos tészta), a timpana (makaróni sajttal és tojással) és a fenek (sült nyúl).

Nemzeti szimbólum:

Zászló: Az 1964-es függetlenség kivívásakor elfogadott máltai alkotmány szövege szerint a máltai zászló „két függőleges sávból áll, fehér részénél feszítik ki, és piros felén lobog. A György-kereszt, melyet őfelsége VI. György király a háborúban való hősiességéért 1942. április 15-én adományozott Málta népének, a fehér sáv felső tartományában van”. A zászló nem csupán a máltaiak egyik legfontosabb nemzeti szimbóluma, de a máltai költészet egyik gyakori témája is.

Ciprus

Az ország hivatalos neve: Kypriaki Dimokratía, Kibris Cumhuriyeti – Ciprusi Köztársaság

Terület: 9251 km², melyből 5896 km² „görög-ciprusi” ellenőrzés alatt áll. 3356 km²-en „török-ciprusi” a fennhatóság.

Lakosok száma: 689 ezer fő

Főváros: Nicosia (a város megosztott, déli fele tartozik a „görög-ciprusiakhoz”)

A főváros lélekszáma: 273 ezer fő

Nagyobb városok: Limasszol (197 ezer fő), Larnaka (115 ezer fő), Paphosz (66 ezer fő)

Városi lakosság aránya: 60%

A tengerpart hossza: 700 km

Legjelentősebb folyó: Pediasz-Plakosz

Legmagasabb pont: Olymbosz (1953 m)

Hivatalos nyelv: görög, török

Nemzetiségek: görög ciprióta (80,1%), török ciprióta (12,9%)

Vallások: ortodox (80 százalék), muszlim (13 százalék), katolikus, maronita

Hivatalos nyelv: az újgörög nyelv egy dialektusa

Politikai berendezkedés:

Államforma: elnöki köztársaság

Alkotmány kihirdetése: 1960-ban

Államfő: Taszosz Papadolulosz

Beiktatás: 2003

Mandátum: 5 év

Törvényhozás: 80 fős képviselőház (a török kisebbségnek fenntartott 21 hely 1963 óta betöltetlen)

Legutóbbi választás: 2001-ben

Az országgyűlés mandátuma: 5 év

Történelem:

A már a Kr. e. 3. évezredben is fontos földközi-tengeri kereskedelmi központnak számító sziget legjelentősebb exportcikke akkortájt a réz volt, innen kapta a nevét is. A Kr. e. 2. évezred derekán a műkénéiek teljesen elgörögösítették őket, majd perzsa, római és arab hódítás következett.

A kereszties hadjáratok idején fontos szerepet töltött be, és Bizánc is rátette a kezét, majd annak bukása után a velenceiektől az oszmán birodalom seregei foglalták el 1573-ban. 1878-ban brit fennhatóság alá került. Az 1924-ben brit koronagyarmattá vált Ciprus 1960. augusztus 14-én nyerte el függetlenségét. A britek közreműködésével, a görög és török közösségek közti megegyezéssel megszületett alkotmány alapján Makariosz érseket, a Görögországgal való egyesítésért az ötvenes évek közepétől küzdő görög ciprióták politikai vezetőjét választották az első államfővé. A hatalommegosztással elégedetlen törökök 1963-ban kiléptek a kormányból, és saját intézményrendszer kiépítésébe fogtak. A mindennaposá vált fegyveres összecsapások megfékezésére érkeztek 1964 márciusában – a máig ott állomásozó – ENSZ békefenntartók Ciprusra.

A hetvenes évek elején feléledt a Görögországgal való egyesítésért harcoló mozgalom, és a görög ciprióták – az athéni junta katonai támogatásával – 1974-ben államcsínnnyel megbuktatták Makariosz elnököt, aki Nagy Britanniába menekült.

Válaszul Rauf Denktas, a török ciprióták vezetője az ankarai kormány katonai segítségét kérte, és júliusban a török hadsereg elfoglalta a sziget északi harmadát. A megszállás nyomán 200 ezer görög ciprióta elmenekült, majd pedig létrehozták a sziget egészét máig 180 kilométer hosszan átmetsző, ENSZ békefenntartók által ellenőrzött ütközőzónát. A török ciprióták 1983. november 13-án kikiáltották a máig kizárólag Törökország által elismert Észak-ciprusi Török Köztársaságot, élén Denktassal.

2004 áprilisában egy népszavazás során a ciprusiak elutasították a két országrész egyesítését, azaz a megosztottság belátható időn belül nem szűnik meg.

Gazdaság:

Egy főre jutó nemzeti össztermék: 15 084 euró

Átlagbér: 877 euró/hó

Minimálbér: 446 euró/hó

Munkanélküliség: 3,6% (2003-as adat)

Gazdasági növekedés: 2,2% (2003)

Infláció: 4,3% (2003)

Ágazatok megoszlása: szolgáltatások (74,4%), ipar, (21,5%), mezőgazdaság (4,1%) – 2002-es adatok

Pénznem: ciprusi font

A brit gyarmati uralom idején rendkívül elmaradott, főként mezőgazdaságon alapuló gazdaság az 1960-ban elnyert függetlenséget követően látványos fejlődésnek indult. A piaci viszonyok kiépülésével, a vállalkozásbarát kormányzati politikával a földközi-tengeri szigetország korszerű, természeti adottságait igen jól kiaknázó gazdasággá vált. A gazdaság fő motorja már a szolgáltatási szektor, azon belül is a turizmus, amely a foglalkoztatottak 65 százalékának ad munkát. A fejlődést a sziget kettészakadása sem törte meg, bár a török megszállással az idegenforgalom számára fontos északi területeket veszített el.

A turizmus mellett meghatározóvá vált a hetvenes évek közepétől indult, kedvezményes adózási lehetőségeket kínáló offshore-tevékenység, amelynek nyomán Ciprus hamarosan a térség pénzügyi-kereskedelmi központjává vált.

Ciprus a tíz, májusban az Európai Unióhoz csatlakozott ország közül úgy gazdaságilag, mint intézményrendszerét, törvényeit tekintve a legfejlettebb államként lépett be az EU-ba.

Kultúra:

Ciprus majdnem ezer évig a Bizánci Birodalom része volt. Ennek a korszaknak a művészete az antik görög művészet továbbvitelét jelentette. A helyi templomokban, kolostorokban nagyon sok, bizánci korból származó ikon, falfestmény található.

A bizánci művészet túlélte az évszázadok viszontagságait és még ma is számos alkotó ápolja az ősi hagyományokat.

Sztefanosz Stefanides

Érzelem (2003)

*„És mit tehetiünk a holtakért, akik
kagylószegélyes sírjaikkal vonzzák
szívünket, delejes birodalom...”*

(Derek Walcott: Nyárközép XVI.)

Tudom, hogy ez a május-nap a napja
A halottak csak egyszer támadnak fel
Jövőre késő
Jövő hónapban már a tavaszillat
Elillan, jön a nyár forró szele
A halottak sem várhatnak örökké
Hányszor de hányszor szólongattuk őket
Ha ma van a napja hát ma van a napja
Borzongásunkban ott érezzük jöttük
Ott a pipacsok parázsvörösében
Hírnökeiket sorra küldik a holtak
Ám sokan rettegik fogadni őket
Nincs útlevelünk ahhoz a világhoz
És a határa zárva még előttünk
Nekem mégis el kell indulnom hozzád
Menni utánad, menni nyitott szemmel
Mert tudom, ma nem álomban kísérsz
Nem gondolatban, hanem azon a ponton
ahol már halott anyánk puha melle
a tenger, érezzük őket a gallyak szagában:

velük fűtötte fel kenyérsütéskor
a tapasztott kemencét nagyanyám
Ma egy idegent küldesz, hogy elmesélje
történetem, limonádéval oltsa szomjam,
azután kulccsal nyissa ki a szobádat
ahol születtem, ahol álmodoztál
zöld erkélyeden álldogálva
hajad tengeri szél zilálta
Átnéztél tetők, templomok, minarétek felett
Az akác és eukaliptusz árnyazta útra
És meghallom majd a hangodat a szélben
Ahogy a nincs-kéz könnyedén simít meg
Majd Asik akkor megcsókolja arcom
Ő is látta a halottakat mondja
És egyetlen érintés nyomán érzem
Hogy végre tejtestvéremre találtam
Vértestvéremre, kit olyan elszántan
Akartam elfeledni.

(Fordította: Szabó T. Anna)

Neşe Yasin: Az én hazám

*Azt mondják, szeresd a hazádat
Apám is gyakran mondja nekem
Ám az én hazámat megosztották
Most melyik felét szeressem én?*

A dalt a ciprusi török Neşe Yasin írta, a görög Máriosz Tókasz zenéjére. Neşe Yasin szavai önmagukért beszélnek: „Ám az én hazámat megosztották / Most melyik felét szeressem én?” A dal a törökök és a görögök körében is igen népszerű.

Ételek, italok:

A helyi italkülönlegességeket a kolostorokban állítják elő. A Chrysorogiatissa-i kolostor pincészetében készül a legjobb ciprusi bor. A Kykkos-i kolostorban pedig a híres vörös Zivania snapszot állítják elő.

Nemzeti étel: kléftiko. Kemencében készül. A cserépedénybe húst és krumplit raknak, majd közéjük kelt tészta kerül. Ezt követően pár órán keresztül magas hőmérsékleten sütik.

Látnivalók:

Kykko-kolostor: a sziget leggazdagabb kolostora. Híres ikonjainak esőhozó ereje van.

Curium: egy régi városkirályság maradványai mozaikkal és egy felújított amfiteátrummal.

III. Makariosz sírja: A Kykko-kolostor feletti dombon nyugszik a Ciprusi Köztársaság első elnöke.

Királysírok a Krisztus előtti III. századból

Aphrodite fürdői: Forrásbarlang Pólistól északnyugatra. A legenda szerint, aki fürdik ebben a vízben, megszépül és megfiatalodik.

Hala-Sultan-Tekke dzsámi Larnakában. Az egyik legfontosabb iszlám szentély. Mohamed állítólagos nagynénjének a sírja.

Lány, jellegzetes ciprusi viseletben

Panayia Angelóktistos templom: a Kíti nevű faluban található templomban láthatóak Ciprus legrégebbi mozaikjai.

Pajtatetős templomok: az UNESCO világörökség listáján szerepelnek ezek a templomok, melyeknek freskói közül több a XI. században keletkezett. Egy ilyen templom a Lagouderá melletti Panayia tou Arákouban látható.

Aphrodité szentélye: Limasszol és Paphosz között található, a Krisztus előtti IV. században épült, sajnos mára elég rossz állapotban van.

Apollo Hylate szentély: Apollo isten tiszteletére emelt templom a Krisztus előtti VIII. századból.

Dionysos háza: római villa Káto Páphos-ban a Földközi-tenger medencéjének legjobb állapotban fennmaradt mozaikjaival

Petra tou Romioú: tengerből kiálló sziklák. Állítólag Aphrodité ezeknél a szikláknál emelkedett ki a tengerből. A monda szerint, ha valaki háromszor körbeússza azokat, örökké fiatal marad. Az erős áramlás miatt azonban ez nem könnyű mutatvány.

Lara Project: Teknősbékákat felnevelő állomás a védett Akamasz-félszigeten.

Troodos-hegység: csodálatos vidék, sok egyedi, botanikus látnivalóval.

Ayia Solomoni katakombák: Káto Paphosz-ban Solomoni sírja, akit – zsidó mivolta miatt – üldöztek, és mártírhalált halt.

Amathus: Limasszol mellett, egy városkirályság maradványai láthatóak.

Paphos Aquarium: több mint 70 medencében tengeri élőlényeket: különféle halakat, krokodilokat lehet megcsodálni.

Karácsony Zoltán összeállítása